

אלכסיי טרקשינסקי

החיסכון האולטימטיבי של קרנות הפנסיה

במחקר השוואתי כולל נמצא כי יתרונותיה של קרן הפנסיה המקיפה עולים על יתרונות ביטוח המנהלים במרבית הקריטריונים

קופת החיסכון האולטימטיבית

אם הייתם יודעים שהחלטות נכונות בנוגע לבחירת מסלול החיסכון הפנסיוני שלכם, בגיל צעיר ככל שניתן, היו נותנות לכם תוספת של מאות אלפי שקלים בהגיעכם לגיל הפרישה, האם הייתם דוחים את העיסוק בפנסיה שלכם? אולי זאת תהיה הגזמה לטעון שמרבית הציבור לא יודע לקרוא את מפת השוק הפנסיוני ולא מנהל את כספו ביעילות, אך כנראה הגדרה זו לא רחוקה מהמציאות. כתבה זו תעזור לכם להבין את המהות של שני הכלים העיקריים לחיסכון הפנסיוני: קרן פנסיה וביטוח מנהלים. לכאורה, נראה סביר שלא שיהיו פערים מהותיים בין שניהם. אבל למרבה הפליאה והצער, המצב רחוק מלהיות כזה.

ביטוח מנהלים או קרן פנסיה מקיפה:

כדי להבין את מהות ההבדל ביניהם, תארו לעצמכם מצב שעליכם לצרוך שירות/מוצר מסוים,

אפשר לראות כי עלות דמי הניהול המצטברים בשנה בביטוח המנהלים גבוהה משמעותית מזו של קרן הפנסיה. החיסכון המצטבר בקרן הפנסיה לגיל פרישה של 65 עבור גבר בן 30 בעל שכר חודשי של 10,000 שקלים וצבירה נוכחית של 100,000 שקלים, יהיה גבוה בכ-300,000 שקלים בממוצע, כאשר קיימים מצבים שבהם התוספת תהיה אף גבוהה מחצי מיליון שקלים! חיסכון באמצעות קרן פנסיה מאפשר להגדיל את יתרת החיסכון לקראת גיל 65 ב-16% בממוצע, כאשר התוספת יכולה לנוע בטווח שבין 10% ל-30%, כשהדבר תלוי בהסכם דמי ניהול אישי שיש לחוסך. חשוב לציין, שהשוואה זו מתעלמת מעלויות כיסוי ביטוחי למקרה מוות ונכות, כאשר לו הבאתי זאת בחשבון, הרי יתרון קרן הפנסיה היה גדל עקב עלויות כיסויים ביטוחיים זולים יותר ("עלות הייצור").

כאשר עומדות בפניכם שתי החלופות הבאות:
 1. להיות שותף בחברה, לצרוך את המוצר במחיר עלות. כאן החיסרון הוא חשיפה להפסדים אם יתברר שעלות המוצר הייתה צריכה להיות גבוהה יותר (כמו שקרה עם עלות הנכות שתעודכן החל מ-6/2018) - עמיתים בקרן פנסיה.
 2. להיות לקוח החברה, לשלם על מוצר עשרות אחוזים מעל עלות הייצור (ולפעמים אף יותר). כאן היתרון הוא שאתה נהנה ממוצר עם תעריף מובטח וידוע מראש, גם אם הוא יתברר כהפסדי לחברה - מבוטח בחברת ביטוח.
 על מנת לבחון את היתרונות והחסרונות של שתי החלופות הללו, הדיון יחולק לשלושת החלקים הבאים:

1. עלויות שוטפות

(דמי ניהול מפרמיה ודמי ניהול מצבירה) ראו טבלה 1 ו-2.

טבלה 1: קיימים דמי ניהול מפרמיה שוטפת ומצבירה שנתית. להלן השוואת דמי הניהול בקרן פנסיה לביטוח מנהלים:

פוליסות ביטוח מנהלים [מ-2004]			קרן פנסיה חדשה [מ-1995]			
מקסימום כחוק ¹	ממוצע שוק	מינימום מקובל	מקסימום כחוק	ממוצע שוק	מינימום מקובל	
7%	5%	3%	6%	3.5%	2%	דמי ניהול מפרמיה ²
2%	1.2%	0.8%	0.5%	0.3%	0.2%	דמי ניהול מצבירה

טבלה 2 - להלן השוואת דמי ניהול לשנה אחת בשקלים לחוסך עם שכר פנסיוני חודשי בגובה 10,000 שקלים, ושיעור הפרשה 20.83%:

1,750	1,250	750	1,500	875	500	דמי ניהול מפרמיה
2,000	1,200	800	500	300	200	דמי ניהול מצבירה
4,859	2,200	1,460	1,820	1,390	690	סה"כ דמי ניהול בשנה אחת
1,550,000	1,851,000	2,027,000	2,046,000	2,141,000	2,193,000	יתרה חזויה לגיל 65 ³

2. עלויות כסויים ביטוחיים

עמית בקרן הפנסיה נהנה מתעריפי הכיסויים שהוא רוכש ב"מחיר עלות" שנבדקים במשרד האוצר אחת לכמה שנים.

כאשר אחת לרבעון מופעל מנגנון איוון אקטוארי שמטרתו לאזן בין עלויות הכיסויים בגין מקרי מוות ונכות שקרו בפועל לבין הפרמיה שנבנתה בפועל.

אם נגבתה פרמיה גבוהה ביחס לכמות מקרי המוות והנכות באותו חודש, יחולקו "רווחים" לכל עמיתי הקרן - עודפי הפרמיה שנבנתה עבור הכיסויים הביטוחיים באותו חודש (תשואה דמוגרפית חיובית) וההיפך.

מבוטחים בביטוח מנהלים משלמים תעריף קבוע וידוע מראש שנחתם בחוזה בעת רכישת הפוליסה. כאן עלויות הכיסויים לאדם שאינו מעשן יהיו גבוהים פי 2-3 מאלו של קרן פנסיה, כאשר אדם מעשן ישלם אף יותר - תעריף הגבוה פי 5-6!

רכישת כסויי ביטוחי למקרה מוות או נכות מייצרת תוספת לחיסכון לעת פרישה, לחוסך בקרן הפנסיה בשיעור של כ-10% לפחות, כאשר שיעור זה יכול לגדול מעבר לכך במקרים שבהם החוסך הינו מעשן ו/או רוכש כסויי אכ"ע בתעריף אישי יקר.

3. סיכונים שכרוכים בעצם בחירת החלופה

סיכון השקעותי:

כל כספי ביטוח המנהלים מושקעים בשוק ההון החופשי וחשופים במלואם לתנודות השוק. עמיתים בקרנות הפנסיה החדשות נהנים מסבסוד של 30% מכספיהם ממושקעים באג"ח ממשלתי המבטיח הצמדה למדד וריבית ריאלית של 4.86%, כאשר הרפורמה בקרנות הפנסיה שנכנסה לתוקף ב-2017 הביאה למצב שבו עמיתים שמקבלים קצבה (פנסיונרים, נכים, שאירים) ייהנו מסבסוד מרבית כספיהם (כ-60%), כאשר עמיתים פעילים יקבלו סבסוד נמוך יותר.

על סמך שנת 2008, שנת משבר הסאבפריים, אפשר לראות באופן מובהק את היתרון ההשקעתי שיש לקרנות פנסיה המקיפות בזכות אג"ח ממשלתי מסובסד (התשואה בחברת הביטוח הייתה שלילית בשיעור של כ-18% לעומת כ-11% בקרנות הפנסיה).

מקדם קצבה:

עמיתים בקרן פנסיה, בדומה לבעלי החברה שמשותפים ברווחי החברה, משתתפים גם בהפסדים. לכן, בקרן הפנסיה מתחשבים בהתארכות תוחלת החיים העתידית ואם היא

תעלה על הצפוי, יורע מקדם הקצבה.

מבוטחים בביטוח מנהלים חתומים על חוזה ביטוח שמבטיח להם מקדם קצבה ידוע מראש, ולכן מוגנים מפני התארכות תוחלת החיים מעבר לצפוי. עם זאת, ההגנה הינה חלקית בלבד והיקפה נמוך מאוד.

מדוע? ההסבר לכך טמון במקדם הקצבה:

מקדם הקצבה הינו ערך נוכחי של תשלומי קצבה של 1 שקל לחודש למשך כל חייו של הפרוש, (ככל שמקדם הקצבה גבוה יותר, הקצבה שעתידיה להיות משולמת קטנה יותר).

שני גורמים משפיעים על גובה המקדם: טבלת תמותה וריבית ההיוון:

- ככל שריבית ההיוון נמוכה יותר - כך מקדם הקצבה גבוה יותר.

- ככל שתוחלת החיים ארוכה יותר - כך מקדם הקצבה גבוה יותר.

כפי שציינתי קודם, קרנות פנסיה נהנות מסבסוד ממשלתי עבור 30% מכספי הקרן, משמע: ריבית ההיוון שלהן גבוהה יותר, מה שמגדיל את הקצבה בכ-5% ביחס לזו של שתתקבל בביטוח המנהלים ואשר תשולם בגין צבירה זהה.

סיכון התארכות תוחלת החיים בישראל:

אנו רואים עלייה בתוחלת החיים בשנים האחרונות, כאשר מגמה זו צפויה להמשך.

לצורך ההמחשה, לפי לוחות תמותה שבשימוש קרנות פנסיה כיום, צפי תוחלת החיים לאדם בגיל 65 הינו עד גיל 88.6 שנים, כאשר בהתבסס על נתונים והנחות שידועים היום, בעוד 30 שנים הצפי יגדל ל-90.1 שנים.

מבוטחים בקרנות הפנסיה חשופים להתארכות תוחלת החיים בישראל לכן הדבר עלול לפגוע בגובה הקצבה שלהם בעת הפרישה, כאשר מבוטחים בביטוחי מנהלים נהנים מהגנה חלקית מסיכון זה.

אדם שממיר את החיסכון הפנסיוני בביטוח מנהלים לקצבה חודשית ומתחיל לקבל אותה מגיל 65, יוכל להמירו במקדם קצבה שהובטח לו בעת רכישת ביטוח המנהלים, בתנאי שמסלול הפרישה יהיה 20 שנים מובטח, כאשר משמעות הדבר היא שבמשך 20 שנים תשולם קצבה גם אם המבוטח ימות, כאשר משנה 21 ואילך היא תשולם כל עוד יהיה בחיים.

הבטחת לוחות תמותה ישנים שהיו ידועים בעת מכירת הפוליסה אינה רלוונטית למשך 20 שנות הפנסיה הראשונות של המבוטח.

לכן, משמעותו של מקדם קצבה ישן הוא הבטחת לוחות התמותה הישנים רק מגיל 85

ואילך!

זאת אומרת שבעת חישוב מקדם הקצבה, חברת הביטוח מתעלמת מתמותה במשך 20 השנים הראשונות, דבר המגדיל את המקדם באופן משמעותי. אדם שפורש בגיל 65 יתחיל ליהנות מהגנה מהתארכות תוחלת החיים רק מגיל 85 בלבד.

תוחלת החיים כיום בישראל לאדם בגיל 65 הינה כ-88.6, ולכן משקל הבטחה במקדם הקצבה הינו רק 3.6 שנים מתוך שארית תוחלת החיים של הפרוש בגיל 65, לכן, משקל הבטחה זו הינו כ-15% בלבד מתוך סך המקדם.

לסיכום, המקדם המובטח, יותר נכון 12% מתוכו, לא מהווה יתרון משמעותי כפי שהוא מפורסם, ולכן אין להתייחס למוצר זה כדבר המבטיח הגנה מוחלטת מפני התארכות תוחלת החיים, שכן הגנה זו הינה חלקית בלבד.

בניגוד לביטוח המנהלים, קרן פנסיה הינה גוף דינמי שמעדכן את התעריפים של עלות הכיסוי הביטוחי ומקדמי הקצבה אחת לכמה שנים, וזאת באמצעות מחקר תמותה ונכות - מה שמוזיל או מייקר את העלות בהתאם למצב בפועל.

הדיון לעיל עוסק בביטוחי מנהלים שנמכרו עד 2012 וכללו מקדם קצבה מובטח. לכן, הסתכלות על ביטוח מנהלים חדש שנמכר היום צריכה להתעלם מקיום מקדם קצבה מובטח.

בשורה התחתונה, אי אפשר להצביע על יתרון משמעותי לטובת ביטוח המנהלים ביחס לקרן הפנסיה בעניין ההגנה מהתארכות תוחלת החיים. אם תהיה עלייה בתוחלת החיים מעבר לגיל 90, יהיה אפשר לראות יתרון מסוים לטובת ביטוח המנהלים שעשוי לתת מענה חלקי לבעיה זאת.

ריבית היוון:

בשנים האחרונות, שיעורי ריבית היוון של אג"ח ממשלתיים חווים ירידות משמעותיות שגורמות הפסדים לקרנות הפנסיה בשיעור מצטבר של עד כ-7%-3% (תלוי בגודל הקרן ומספר מקבלי קצבה ביחס לכלל העמיתים).

עם זאת, הרפורמה לגבי זקיפת אג"ח מסובסדות (ערד) של הממשלה הביאה למצב שבו מקבלי קצבה עתידיים לא יגרמו להפסדים. יצוין כי אם הריביות יעלו מעבר לרמות שלהן כיום, צפויים להירשם רווחים אקטואריים.

לעומת זאת, המבוטחים בביטוחי מנהלים אינם מושפעים משינויי ריבית ההיוון. לכן,

טבלה 3

תשואה תיאורטית בשנת 2008	סה"כ מתים בקרן מבטחים בשנה	סה"כ מתים מכלל אזרחי ישראל ⁴	מתים מכלל אזרחי ישראל ב %
-0%	320	4,600	0.05%
-5%	5,000	72,000	0.84%
-12.6%	12,000	174,000	2.04%
-20%	19,000	273,000	3.21%

שנגרמים בעקבות הפסדים שמקורם בהשקעה. ניקח לדוגמה את שנת 2008, בה "מבטחים החדשה" דיווחה על תשואה שלילית של 12.6%. אם נמיר תשואה שלילית זו לאסון שיביא לתמותה מרובה של עמיתי הקרן, אזי תשואה שלילית של 12.6% שמקורה בהשקעות, מקבילה למוות של כ-12,000 עמיתי הקרן מעל הצפי. במונחי כלל המדינה מדובר במוות של כ-170,000 אזרחי ישראל.

להלן טבלה הממחישה את סך המתים כתוצאה מאסון והערך המקביל בתשואת הקרן (ראו טבלה 3):

להשוואה: כתוצאה מהפצצת הירושמה ונגסאקי מתו כ-205,000 איש, מה שהיווה כ-0.25% מכלל אזרחי יפן.

לפיכך, אפשר לראות שסיכון שמקורו בהפסדים בעקבות השקעה הוא ממשי יותר וקיימת סבירות רבה יותר להתממשותו.

סיכום יתרונות לקרן הפנסיה:

אפשר לראות כי קיים יתרון עצום בערכה הכלכלי הכולל של קרן הפנסיה, תחת הסעיפים הבאים:

- עלויות דמי הניהול.
- עלויות הכיסויים הביטוחיים.
- קיימת עדיפות למקדם בקרן הפנסיה על ביטוח מנהלים, לאור ריבית תחשיבת גבוהה יותר בזכות אג"ח ממשלתי מסובסד.
- תשואה מובטחת על חלק מכספי החיסכון בקרן פנסיה (מה שלא קיים בביטוח מנהלים).

להלן הפערים (ראו טבלה 4):

קיימים שני פרמטרים שנותנים עדיפות מסוימת לפוליסת ביטוח מנהלים הם סיכון התארכות תוחלת אורך החיים וסיכון שמקורו באסון.

א. סיכון שמקורו בהתארכות תוחלת אורך החיים

סביר להניח שכל עוד תוחלת החיים תישאר בגבולות גיל ה-90, יישמר יתרונה של קרן

המשך בעמ' 68

טבלה 4

מקור הפער	תוספת ב- % לערך הכספי הכולל	הערות
חיסכון בדמי ניהול	10%-30%	בכפוף להנחות בסעיף '1' לעיל. יגדל עבור מצטרפים צעירים יותר
עלויות כיסויים ביטוחיים	10%-20%	יגדל עבור אלה שיבחרו במסלול מוטנה שארים ועבור מעשנים
עדיפות במקדם קצבה	5%	תוספת לפנסיה חודשית לגבר רווק בן 65 עם הבטחת קצבה ל-20 שנים
פער כולל	25%-55%	

הפנסיה הגדולות לא רוכשות ביטוח למקרה קטסטרופה אלא לוקחות את הסיכון על עצמן. בדוגמה הבאה, אנסה לבדוק את ההשפעה הכספית (הפסדים שייגרמו) לעמית, בעקבות תמותת עמיתים כתוצאה מאסון: בסיס הנתונים לבדיקה: נתוני מאזן שנתי ל-31/12/2016 של קרן הפנסיה המקיפה הגדולה ביותר להיום - "מבטחים החדשה": לפי הדוחות הכספיים של קרן הפנסיה "מבטחים החדשה" ל-12/2016, יש בה כ-572,000 עמיתים פעילים. לפי לוח תמותה פ' לפיו פועלות קרנות הפנסיה בישראל, כ-320 עמיתים צפויים למות במשך השנה הקרובה. לכן, כל כמות העולה על 320 אמורה להביא לתשואה דמוגרפית שלילית ובכך להביא להפסד אקטוארי, בדומה להפסדים

הפסדים/רווחים בעקבות סיכון זה יכוסו על ידי חברות הביטוח.

סיכון שמקורו באסון:

בדומה לסעיף הקודם, המבוטחים בביטוח מנהלים מוגנים מסיכון זה. חברות הביטוח נוהגות להעביר חלק מהסיכונים שלהן לחברות ביטוח משנה, ובכך מגדרות את עצמן מסיכונים שמוגדרים כאסונות. למרות האמור, אם יהיה אסון גדול, מבוטח בחברת ביטוח אינו חסין ב-100%, שכן קיים סיכון לפשיטת רגל של חברת הביטוח.

קרנות הפנסיה הקטנות (עד 1,500 עמיתים) מחויבות להעביר את רוב הסיכון למבטח המשנה ובכך מכסות את עצמן נגד אסונות (מלחמה, רעידת אדמה וכו'). עם זאת, מרבית קרנות

¹ הנחית 7% כביטוי לתוכניות ביטוחי מנהלים עם דמי ניהול מצבירה של 13% יורד על רכיב התגמולים ותוכניות דומות, לפיהן התקרה היא כ-7.0%.

² שיעורי מינימום ומקסימום משקפים את המגמה בשוק, כאשר בפועל אפשר למצוא הסדרים טובים יותר מהמינימום וגרועים יותר מהמקסימום, שציינתי לעיל.

³ הנחית תשואה ברוטו של 4.0% בביטוחי מנהלים ו-4.26% בקרן פנסיה.

הפסדים שנגרמים בעקבות ירידה של ריבית ההיוון נגרמים בעקבות שתי סיבות: 1. היוון ההתחייבות למקבלי קצבה בריבית ממשלתית על החלק החופשי, ביחס

⁴ לריבית התעריפית (4.0%) שהינה גבוהה בהרבה בהשוואה לריבית השוק. 2. תעריפי ריסקים שנגבים בתעריף מופחת מאחר והונו בריבית גבוהה יותר ביחס

לריבית השוק (במיוחד פנסיית שארים, כי המח"מ ארוך).

הפנסייה ביחס לביטוח המנהלים בכל הנוגע לפקטור הקצבה בעת הפרישה בלבד. אדם שמצטרף היום לביטוח מנהלים יודע מראש מה יהיה הפקטור שלו בעת פרישתו, ואילו בקרנות הפנסייה לוחות התמורה עלולים להתעדכן אם יהיה שיפור בתוחלת החיים בישראל. מהמחקר שנעשה במשרדנו לאחרונה עולה, שתוחלת החיים בישראל צריכה לגדול בכ-4 שנים כדי שהפקטורים ישתוו. נכון להיום, הפקטור בקרנות הפנסייה נותן קצבה גדולה בכ-5% ביחס לזאת של ביטוח מנהלים.

ב. סיכון שמקורו באסון

מטרת הבדיקה שהצגתי הייתה לתרגם את עוצמת התשואה בקרן הפנסייה לגודל האסון שמביא לתמותה מרובה. אם יקרה אסון שכתוצאה ממנו ימותו יותר אנשים מהצפוי, עלות תשלומי פנסיות שארים בקרן הפנסייה תהיה גבוהה בהרבה מהצפוי, דבר שיוביל להפסדים אקטואריים, מה שלא יקרה למבטוחים שמחזיקים בביטוח מנהלים כי הם מוגנים בהסכם חווי מול המבטח. בהתייחס לכל הפרמטרים עליהם מתבססת השוואה בין קרנות הפנסייה לביטוחי המנהלים, אפשר לראות שיש יתרון ברור לקרנות הפנסייה המקיפות, ורק סיכונים שמקורם באסון והתארכות תוחלת החיים מהווים חסרון קל. סביר להניח ששני סיכונים אלה הם בעלי הסתברות נמוכה שקשה להעריך אותה במדויק.

יחד עם זאת, חשוב להדגיש שכל חוסך הוא עולם ומלואו, לכן שלב ייעוץ האישי הינו הכרחי בתהליך בחירת מכלול קופות החיסכון שכדאיות לו, כאשר מאפיינים שונים כמו גיל, מצב משפחתי, מצב בריאותי, קופות חיסכון קיימות ועוד ייבחנו כדי לתת פתרון מלא וסופי.

אציין, שלא בחנתי את היתרונות והחסכוניות של קופות הגמל בישראל, כי אינן עומדות בשורה אחת עם קרנות הפנסייה וביטוחי מנהלים שנותנות פתרון מקיף שכולל לא רק ניהול כספי החיסכון, אלא כוללות גם כיסוי ביטוחי למקרה המוות והנכות.

הכותב הוא A.I.L.A.A. חבר אגודת האקטוארים בישראל (ע"ר), מחברת ייעוץ אקטוארי ופנסיוני אליאור ויסברג

גלגולו של סוכן

סוכנות: אמיר בירן סוכנות לביטוח

(ZUSZ) בע"מ

גיל: 44

ותק במקצוע: 18 שנה

אמיר בירן

מה הביא אותך להצטרף לענף הביטוח?

לאחר טיול ממושך בחו"ל, נתקלתי במודעה בעיתון, המזמינה צעירים ללימודים והכשרה בענף הביטוח. זו הייתה יוזמה בראשיתית של קבוצת מגדל לגדל סוכנים צעירים ולהצמיד אותם לסוכנים ותיקים של החברה.

מדוע סוכן ביטוח?

מי שחרוץ, נחוש ועצמאי - זה מקצוע נכון להגשמה עצמית, הן כלכלית והן אישית. מקצוע חופשי במלוא מובן המילה!

במה שונה תפקידו של הסוכן המסורתי מהסוכן החדש?

אני חושב שהעיקר נשאר אותו הדבר - להיות חלק מחייהם של לקוחותיך; לרקום מערכות יחסים ולנטוע עצמך עמוק בתודעה של הלקוח. רק הכלים, חופש המידע וההנגשה משתנים.

מהם הצעדים שאתה נוקט על מנת להיערך לעידן הנוכחי?

שני מישורים: האחד, חי ונושם פשטות, נגישות (רשתות חברתיות) ודיגיטציה. השני, שומר ואף מחדק את הקשר האישי והאנושי... בסופו של דבר, הערך המוסף של כל סוכן זה הוא עצמו.

מהו הדגש המרכזי בפעילותך (טכנולוגי/מכירת/מקצועי וכיוצ"ב)

all together! ש'סלוגן פרסומי מדהים לבנק הפועלים האומר: להיות "אישי, אנושי, טכנולוגי". אני מת על המסר מאחורי הסלוגן הזה, כל כך נכון ומדויק!

לו ניתנה לך האפשרות להחזיר היבט כלשהו שהיה קיים בענף בעבר, במה היית בוחר? (פוליסה/ מוצר/ הסדרה, וכיוצ"ב)

בעיקר את הפשטות... כל סוכן היה מעין חנות מכולת קטנה, אישית ויפה של מוצריו. עם קהל לקוחות נאמן. זה לא קיים יותר היום.

היכן אתה רואה את סוכן הביטוח שנתיים מהיום - 2020?

אני חושב שהסוכן העתידי יהיה יותר איש מקצוע מאשר איש מכירות. תמהיל הפעילות ישלב הרבה יעוץ וליווי, אף מעבר למערכת היחסים שנסובה היום, סביב המכירה והשירות כפי שאנו מכירים.